

ća analizira fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke jezične značajke pisama na rukopisnoj bosančici. **Ernest Barić** hrvatsku je javnost upoznao s trima hrvatskim gramatikama koje su nastale u 19. i 20. stoljeću na mađarskome jeziku i koje bi u sustavnome proučavanju razvoja hrvatske gramatike svakako valjalo uzeti u obzir. Dijalektološki se dio skupa odnosi na proučavanje čakavštine pa su **Iva Lukežić** i **Sanja Zubčić** izvijestile o promjenama u leksiku suvremenoga grobničkoga govora uspoređujući ga s leksikom zabilježenim u blagajničkoj knjizi grobničke bratovštine sv. Marije Tropačke iz 16. i 17. stoljeća, a **Sanja Vulić** opisala je jedan do sada neistražen gradišćanskohrvatski govor mjesta Hrastine smještena oko Körmennda u južnoj Mađarskoj.

Zaključna su plenarna izlaganja održali **Ivo Pranjković**, **Marija Turk** i **Marija Znika**. I. Pranjković u radu Pacelova polemiziranja komentira polemike na Pacelova djela Nješto o našem glagolu i Oblici književne hrvaštine u kojima se upućuje na manjkavosti u morfološkom opisu hrvatskoga jezika. M. Turk analizira naporednu upora-

bu posuđenica i prevedenica u hrvatskome jeziku i utvrđuje njihovu međusobnu konkurentnost, pa jedna može potisnuti drugu ili se mogu uporabno diferencirati. M. Znika u radu Značenjska ograničenja i morfološke paradigme analizira takva ograničenja koja onemogućuju uporabu nekih morfoloških oblika opimjerujući tezu na konkretnim slučajevima.

Prinos je 6. međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani hrvatskome jezikoslovlju višestruk: 1. Osvjetljeno je djelo pomalo zaboravljena intelektualca Vinka Pacela čime se potiče, ali i olakšava daljnje proučavanje njegova djela. 2. Upućeno je na važnost spoznavanja jezika i kao kulturološkoga fenomena, čemu će zbog sve snažnije globalizacije, čini se, morati biti posvećeno više pozornosti. 3. Izloženi su rezultati trenutačnih jezikoslovnih istraživanja hrvatskih i inozemnih filologa.

Radovi će s ovoga znanstvenoga skupa biti objavljeni u 6. knjizi zbornika Riječki filološki dani, a ponovni će susret uslijediti 2006. godine.

Sanja Zubčić

ZNANSTVENI SKUP HRVATSKI JEZIK U DVADESETOM STOLJEĆU

 organizaciji i u prostoru Matice hrvatske održan je u Zagrebu, 20. i 21. siječnja 2005. znanstveni skup Hrvatski jezik u dvadesetom stoljeću. Skup je organiziran s nakanom rasvjetljavanja prilika i neprilika u kojima se hrvatski jezik razvijao, nijekao i istraživao u nedavno proteklom stoljeću. Organizacijski odbor skupa sačinjavali su redoviti profesori na Katedri za hrvatski jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu Ivo Pranjković i Marko Samardžija. Na skupu je sudjelovalo dvadeset i sedam izlagača iz četiriju sveučilišnih središta

u Hrvatskoj (Zagreb, Rijeka, Osijek, Zadar), te iz Mađarske, Austrije i Bosne i Hercegovine. Na početku službenoga dijela sudionike i ostale nazočne pozdravio je predsjednik Matice hrvatske **Igor Zidić**, a zatim u ime Organizacijskoga odbora Marko Samardžija. Igor Zidić je u svom pozdravnom govoru istaknuo važnost hrvatskoga jezika za opstanak hrvatskoga naroda i za očuvanje samostalnosti. Marko Samardžija je nazočne podsjetio da hrvatski jezik uvijek dijeli sudbinu hrvatskoga naroda, kako u teškoćama tako i u mirmijim razdobljima.

Poslije pozdravnih govora slijedila su izlaganja. Organizatori su, želeći dati iscrpan pregled zbivanja u 20. stoljeću, podijeli-

li to razdoblje u dva dijela. Zato je prvi izlagač **Marko Samardžija** govorio o hrvatskom jeziku od početka stoljeća do kraja Drugoga svjetskoga rata. Vraća se još nekoliko godina unatrag određujući godinu 1883. početkom prevlasti hrvatskih vukovaca, što će trajati sve do početka Drugoga svjetskoga rata. Razložio je političke i društvene prilike koje su, nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije i ustanovljenja Kraljevine SHS, te potom Kraljevine Jugoslavije, među inim dovele i do dokidanja tradicionalnoga hrvatskoga domobranskoga nazivlja i uvođenja srpskoga vojnoga nazivlja, a zanemari se i hrvatsko pravno nazivlje. Bilo je to vrijeme poništavanja i potpunoga minoriziranja razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika. Među zagovornicima hrvatskoga jezika u tom razdoblju izdvaja Nikolu Andrića i njegovu raspravu iz 1927. "Koje nam beogradske riječi ne trebaju". Nakon pokretanja beogradskoga časopisa *Naš jezik* u kojem je omalovažavana i obezvrjeđivana hrvatska jezična tradicija, takvoj se jezičnoj koncepciji pokušava oduprijeti nekolicina hrvatskih jezikoslovaca, među njima i Blaž Jurišić. Jedan od načina toga odupiranja bilo je i osnivanje Društva "Hrvatski jezik" pod vodstvom Tome Matića. Autor prvoga izlaganja i dalje prati jezične prilike do 1941., a zatim se posebno osvrće na jezične prilike u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. S tim je izlaganjem tematski povezan referat **Ive Pranjkovića** o pravno-političkom položaju hrvatskoga jezika u razdoblju koje je potom slijedilo, sve do kraja stoljeća. Osvrće se na utjecaj komunističke partije na službenu državnu jezičnu koncepciju. Prati prijelomne događaje (Deklaracija o hrvatskom jeziku, pojave pravopisnih priručnika i rječnika) i djelovanje istaknutih jezikoslovaca u tom razdoblju. Treći izlagač **Mile Mamić**, u svom je referatu o hrvatskom jezičnom zakonodavstvu i jezičnoj politici u 20. stoljeću, razmatrane sa-

držaje razvrstao u pet razdoblja u skladu s državno-političkim ustrojem u 20. stoljeću (do 1918., od te godine pa do 1941., razdoblje od 1941. do 1945., razdoblje socijalističke Jugoslavije i posljednje razdoblje samostalne Republike Hrvatske).

Iza tih triju uvodnih izlaganja slijedila je razradba pojedinih tema. O stanju i proučavanju prozodije hrvatskoga jezika u 20. stoljeću izvijestila je **Helena Delaš**, dok se **Josip Silić** pita kakav je bio pristup morfološkoj normi. Pritom otvara niz pitanja koja još nemaju potpunih ili konačnih odgovora. **Marija Znika** pratila je promjene u sintaktičkoj normi u 20. stoljeću te upozorila da su hrvatski vukovci u znatnoj mjeri utjecali na pristup sintaksi u hrvatskim gramatikama. Uslijedilo je razmatranje pravopisa. Za tu je temu bila zadužena **Lada Badurina**. U svom pregledu pravopisnih previranja u 20. stoljeću istaknula je da je tzv. novosadski pravopis konačno promijenio hrvatsku interpunkciju.

Slijedila je skupina izlaganja s dijalektološkim temama. **Sanja Vulić** dala je pregled proučavanja hrvatskih štokavskih govora u 20. stoljeću, **Mijo Lončarić** kajkavskih, a **Silvana Vranić** čakavskih. S. Vranić osvrnula se na čakavološke radove s početka 20. stoljeća, a zatim je veću pozornost posvetila drugoj polovici stoljeća kada se čakavologija jače razvija te sve više izlazi iz do tada najčešćih okvira fonologije i morfologije. Opširan prikaz dijalekatnih rječnika svih triju narječja u proteklom stoljeću dao je **Josip Lisac**. Upozorio je na pojačano zanimanje za dijalektološku leksikografsku djelatnost od 70-ih godina prošloga stoljeća te posebice od početka posljednjega desetljeća pa nadalje.

Na početku drugoga dana nastupili su izlagači iz obližnjih država. **Josip Baotić** iz Sarajeva govorio je o osjetljivoj položaju hrvatskoga jezika u Bosni i Hercegovini. Naglasio je da su bosanski Hrvati u službenim

tekstovima načelno izbjegavali tipično hrvatska jezična rješenja koja su ih razlikovala od drugih dvaju naroda u Bosni i Hercegovini. Prešutno prihvaćajući smjernice Komunističke partije, nje govali su književni jezik koji u bio u službi očuvanja tzv. "bratstva i jedinstva" triju naroda. Zato su nakon 1945. iz književnoga jezika izostavljane sve posebnosti koje su mogle biti prepoznate kao hrvatske značajke. Među takve su nepoćudne riječi pripadali, primjerice, *grah*, *kruh* i sl. Od 1990. bosanskohercegovački Hrvati službeno se služe hrvatskim jezikom. Mađarski Hrvat sa Sveučilišta u Pečuhu **Ernest Barić** izlagao je o položaju hrvatskoga jezika u svojoj zemlji. Potsjetio je da je od 1895. do 1930. u Budimpešti djelovala zasebna Katedra za hrvatski jezik i književnost. Pobjedom vukovaca u Hrvatskoj, te usto stvaranjem Jugoslavije, stanje se i u Mađarskoj počinje postupno mijenjati, posebice nakon 1945., kada je i na sveučilištu u Budimpešti osnovana katedra za srpskohrvatski, nakon što je 15 godina prije ukinuta hrvatska katedra. Od tada, pa do kraja 70-ih godina rabi se naziv srpskohrvatski jezik, a usporedno i naziv južnoslavenski jezik. Tek od 1980. dopušta se i naziv hrvatskosrpski. Korjenite promjene nabolje počinju se zbivati tek od početka 90-ih godina. Gradišćanski Hrvat **Nikola Benčić** izlagao je o zbivanjima oko hrvatskoga jezika u zapadnoj Ugarskoj do kraja Prvoga svjetskoga rata, te poslije u Republici Austriji. Gradišćanski su Hrvati u više navrata dvojili između gradišćanskohrvatske čakavštine i književnoga jezika prihvaćenoga u Hrvatskoj. Na kraju su se ipak odlučili za gradišćanskohrvatski književni jezik temeljen na čakavštini, ali kao i prije sa snažnim oslanjanjem na književni jezik u Hrvatskoj, posebice u leksiku, pa tako i u gramatičkom nazivlju.

O jezikoslovnim temama u izdanjima Matice hrvatske u Zagrebu te u okviru poj-

dinih ogranaka, govorio je **Stjepan Damjanović**. Istaknuo je utjecaj Matičina izdavaštva na hrvatsku jezičnu kulturu. Posebice se osvrnuo na tekstove u *Hrvatskoj reviji* pod uredništvom Vinka Nikolića.

Diana Stolac analizirala je hrvatske gramatike iz 20. stoljeća. Izdvaja nekoliko istaknutijih gramatika koje su obilježile razdoblja u kojima su nastajale. **Lana Huđeček** osvrnula se na radove o jeziku hrvatskih pisaca. **Branko Kuna** razmatrao je zastupljenost tvorbe riječi u hrvatskim gramatikama iz prošloga stoljeća. **Vlasta Rišner** izlagala je o hrvatskom jezičnom savjetništvu u prošlom stoljeću. Razvitak jezičnoga savjetništva dijeli u četiri razdoblja. Onomastičke su teme imali **Petar Šimunović** i **Andela Frančić**.

Marija Turk vrlo je iscrpno prikazala utjecaje stranih jezika na hrvatski. O suvremenom pristupu dopreporodnim gramatikama govorila je **Darija Gabrić-Bagarić**. Prikazala je put od prigodničarskih kraćih osvrtata do ozbiljnih i opširnih studija. **Bernardina Petrović** izlagala je o hrvatskoj jednojezičnoj leksikografiji u 20. stoljeću. **Anja Nikolić-Hoyt** problematski se osvrnula na hrvatsku dvojezičnu i višejezičnu leksikografiju u 20. stoljeću. **Mirko Peti** opisao je razlikovne rječnike, a posljednja izlagačica **Milica Mihaljević**, hrvatske terminološke priručnike u 20. stoljeću.

Navedeni osvrt na izlaganja pokazuje da je raspon tema bio iscrpan i sveobuhvatan. Hrvatskomu se jeziku prišlo s različitim gledišta. Nedvojbeno će nam zbornik s ovoga skupa donijeti sintezu događanja oko hrvatskoga jezika u prošlom stoljeću. Općenito se može reći da je znanstveni skup *Hrvatski jezik u dvadesetom stoljeću* bio izvrsno organiziran. Izlaganja su bila savjesno pripremana, a rasprave na kraju izlaganja konstruktivne i uljudne.

Sanja Vulić